

ПОРІВНЯННЯ СТАНДАРТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ “ЕКОЛОГІЯ” З ПРОФЕСІЙНИМ СТАНДАРТОМ “ЕКОЛОГ”

Abstract. *The paper presents a comparative analysis of general and special (professional) competencies provided for by the higher education standard of Ukraine for the specialty E2 (101) "Ecology" (2018) and the professional standard "Ecologist" (2022). The results of the analysis indicate almost complete quantitative and substantive compliance of general special competencies with some minor differences, mainly of a stylistic nature. Taking into account the latest orders of the Ministry of Education and Science of Ukraine and European approaches to the formation of ESG standards (environment, social responsibility and governance) allowed us to recommend that the developers of new higher education standards include in general competencies not only an understanding of the need for society to transition to sustainable development, but also the ability to determine the impact of relevant activities on environmental and socio-economic indicators.*

Key words: *higher education standards, professional competencies, sustainable development.*

Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР) визначає професійний стандарт як перелік вимог до **кваліфікації працівників, затверджених в установленому порядку та** «їх компетентності, що визначаються роботодавцями і слугують основою для формування професійних кваліфікацій» [1]. Іншими словами професійний стандарт – це стандарт професії, в якому затверджені в установленому порядку вимоги до кваліфікації працівників та їх компетентностей, що визначаються освітнім рівнем фахівця, роботодавцями і є основою для формування професійних кваліфікацій [2]. Професійні стандарти окреслюють вимоги для виконання визначених трудових функцій, профорієнтації та підвищення професійної кваліфікації.

Стандарт вищої освіти України, згідно з Законом України «Про вищу освіту», включає сукупність вимог до змісту та результатів освітньої діяльності закладів вищої освіти в межах кожної спеціальності за кожним рівнем вищої освіти [3]. Цей Закон встановлює право закладу вищої освіти самостійно «розробляти та реалізовувати освітні (наукові) програми», які мають забезпечувати набуття випускником всіх, передбачених стандартом вищої освіти компетентностей, в межах ліцензованої спеціальності. Професійні стандарти, як і стандарти вищої освіти, співвідносяться з рівнями національної і галузевих рамок кваліфікацій і групуються за галузевими ознаками.

Особливістю існуючих стандартів вищої освіти є наявність в стандартах усіх спеціальностей рівня вищої освіти бакалавр двох обов'язкових загальних компетентностей: «1) здатність ... усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та *необхідність його сталого розвитку*, ...; 2) здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та *закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства...*» [4].

Професійні стандарти, як і стандарти вищої освіти, співвідносяться з рівнями національної і галузевих рамок кваліфікацій і групуються за галузевими ознаками. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» код спеціальності «Екологія» змінено з 101 на E2 [5]. При цьому, зміст стандарту вищої освіти для спеціальності «Екологія» не змінився для всіх рівнів вищої освіти [6].

Аналіз загальних компетентностей, передбачених Стандартом вищої освіти і Професійним стандартом, свідчить про практично повну кількісну і змістову відповідність загальних (табл. 1) і спеціальних (табл. 2) компетентностей. Професійні назви робіт, які наведені у класифікаторі професій ДК 003:2010, «рекомендовано застосовувати під час утворення нових назв професій та посад у зв'язку з розвитком нових видів економічної діяльності...» [7].

Порівняння загальних компетентностей СВО і ПС

Загальні компетентності			
E2 (101) «Екологія», РВО магістр, 2018		Професійний стандарт «Еколог», 2022	
K01	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.	ЗК 8	Здатність до навчання упродовж K01 життя
K02	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	ЗК 3	Здатність приймати обґрунтовані рішення K02
K03	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	ЗК 1	Здатність до роботи в команді K14
K04	Здатність розробляти та управляти проектами.	ЗК 2	Здатність міжособистісної взаємодії та K07 спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня
K05	Здатність спілкуватися іноземною мовою.	ЗК 4	Здатність відповідально ставитися до своїх обов'язків
K06	Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.	ЗК 7	Здатність пошуку, оброблення та K06 аналізу інформації з різних джерел
K07	Здатність мотивувати людей та рухатись до спільної мети.	ЗК 5	Здатність мотивувати людей до досягнення спільної мети K07
K08	Здатність проведення досліджень на відповідному рівні	ЗК 6	Здатність попереджати та розв'язувати конфлікти

Таблиця 2

Порівняння фахових компетентностей СВО і ПС

Фахові компетентності		
Професійні компетентності		Спеціальні компетентності
Професійний стандарт «Еколог», 2022		E2 (101) «Екологія», РВО магістр, 2018
Трудові функції	Професійний стандарт Еколог	Стандарт ВО Магістр з екології
А Формування запитів і визначення дій, що забезпечують виконання норм і вимог екологічно го законодавства	<p>A.1 Здатність застосовувати нормування антропогенного навантаження на довкілля K15</p> <p>A.2 Здатність визначати дії, що K10. забезпечують виконання вимог екологічного законодавства України</p> <p>A.3 Здатність оцінювати поточний стан навколишнього середовища та виправдані альтернативи планованої діяльності K12, K18</p> <p>A4. Здатність проводити контроль щодо додержання вимог природоохоронного законодавства у процесі господарської та іншої діяльності. K10.</p>	<p>K09. Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.</p> <p>K10.Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем.</p> <p>K11. Здатність до використання принципів, методів та організаційних процедур дослідницької та/або інноваційної діяльності.</p> <p>K12. Здатність застосовувати нові підходи до аналізу та прогнозування складних явищ, критичного осмислення проблем у професійній діяльності.</p>
Б Оцінювання, прогнозування впливу на довкілля	<p>Б.1 Здатність оцінювати наслідки K17 планованої діяльності для довкілля та застосовувати основи моніторингу.</p> <p>Б.2 Здатність застосовувати новітні принципи та методи захисту навколишнього середовища K09</p> <p>Б.3 Здатність вибирати оптимальну стратегію господарювання та/або природокористування в залежності від екологічних умов K11.</p> <p>Б.4 Здатність оцінювати та прогнозувати вплив виробництва на стан K12. навколишнього середовища</p>	<p>K13. Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефаківців.</p> <p>K14. Здатність управляти стратегічним розвитком команди в процесі здійснення професійної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.</p> <p>K15. Здатність до організації робіт, пов'язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог.</p> <p>K16. Здатність до самоосвіти та підвищення кваліфікації на основі інноваційних підходів у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування.</p>
В Оцінювання екологічне ризиків	<p>В.1 Здатність оцінювати та виявляти ризики, пов'язані з виробничою діяльністю ризиків за умов недостатньої інформації та суперечливих вимог K1. K17, K18</p> <p>В.2 Здатність прогнозувати K12. непередбачувані екологічні ситуації та розробляти оптимальні шляхи їх упередження</p>	<p>K17. Здатність самостійно розробляти екологічні проекти шляхом творчого застосування існуючих та генерування нових ідей.</p> <p>K18. Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину.</p>

В контексті приведення законодавства України у відповідність до вимог європейського законодавства Кабінет Міністрів України ухвалив «Стратегію запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку», яка передбачає досягнення до 2030 року двох стратегічних цілей і необхідність нового виду аудиторської діяльності [8]. Досягнення обох стратегічних цілей має забезпечуватись підготовкою фахівців з проведення аудиту звітності підприємств із виконання завдань, встановлених Цілями сталого розвитку України [9]. Як наслідок підготовки до досягнення вказаних стратегічних цілей підприємства повинні будуть надавати інформацію «про свій вплив на екологічні та соціальні фактори, про стійкість управління, а також про вплив екологічних і соціальних факторів на діяльність підприємства та пов'язані з цим ризики і можливості» [8].

Таким чином, підприємства будуть зацікавлені у фахівцях різних спеціальностей з компетентностями в галузі сталого розвитку. На забезпечення таких потреб Міністерство освіти і науки України пропонує оновлений варіант «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» (далі Рекомендації), де наголошується, що стандарт вищої освіти «... визначає можливість створення в межах спеціальності освітніх програм, успішне виконання яких здобувачем може бути підставою для присвоєння йому відповідної професійної кваліфікації» [10]. При цьому, «якщо освітня програма передбачає присвоєння певної професійної кваліфікації, вона має забезпечити виконання вимог *відповідного професійного стандарту*».

Таким чином, підприємства будуть зацікавлені у фахівцях різних спеціальностей з компетентностями в галузі сталого розвитку. На забезпечення таких потреб Міністерство освіти і науки України пропонує оновлений варіант «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти» (далі Рекомендації), де наголошується, що СВО «... визначає можливість створення в межах спеціальності освітніх програм, успішне виконання яких здобувачем може бути підставою для присвоєння йому відповідної професійної кваліфікації» [10]. При цьому, «якщо освітня програма передбачає присвоєння певної професійної кваліфікації, вона має забезпечити виконання вимог *відповідного професійного стандарту*».

В Рекомендаціях наголошується також, що нові стандарти вищої освіти мають визначати оновлені *вісім обов'язкових загальних компетентностей, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку*, проголошених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року №722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [9]. Розробникам нових стандартів вищої освіти можна рекомендувати деталізувати регламентовані загальні компетентності відповідно до «Рекомендацій Ради ЄС щодо Ключових компетентностей для навчання впродовж життя» [11]. Враховуючі останні накази Міністерства освіти і науки України і Європейські підходи до формування ESG стандартів [12] вважаємо за доцільне рекомендувати розробникам нових стандартів вищої освіти внести до загальних компетентностей не тільки розуміння необхідності переходу суспільства до сталого розвитку, але й здатність визначати вплив відповідної діяльності на екологічні і соціально-економічні показники.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про професійно-технічну освіту» (від 10.02.1998 № 103/98-ВР). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 року № 373 (зі змінами) «Про Порядок розроблення, введення в дію та перегляду професійних стандартів». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2017-%D0%BF#Text> .
3. Закон України «Про вищу освіту». (від 01 липня 2014 №,1556-УІІ, розділ III, ст. 10, п. 1). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
4. Наказ МОН України від 01 червня 2017 року № 600 про затвердження «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти». <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/rekomendatsii-1648.pdf>
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2024 року № 1021 «Про внесення змін до переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1021-2024-%D0%BF#Text>
6. Наказ МОН України про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 101 «Екологія» для другого (магістерського) рівня вищої освіти від 04.10.2018 №1066.

<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/101-ekologiya-magistr.pdf>.

7. Національний класифікатор України. Класифікаторі професій ДК 003:2010. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text>

8. Стратегія запровадження підприємствами звітності із сталого розвитку». <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/671/61d/a12/67161da12a762397519610.pdf>

9. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України до 2030 року» від 30.09.2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

10. Наказ МОН України від 27 березня 2025 року № 512 про затвердження «Методичних рекомендацій щодо розроблення стандартів вищої освіти». <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/2025/03/27/nakaz-mon-512-vid-27-03-2025.pdf>.

11. Рекомендації Ради ЄС 2018/С 189/01 від 22.05.2018 щодо ключових компетентностей для навчання впродовж життя <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3c0580f9-6f6b-11ec-9136-01aa75ed71a1>

12. Аналіз ESG стандартів: рекомендації для українського бізнесу. Аналітичний документ. <https://gto.dixigroup.org/assets/images/files/GTO%20-%20%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%20ESG%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2%202-10.pdf>

Кравцов О.В. PhD студент кафедри менеджменту та інноваційних технологій соціокультурної діяльності, економіки та маркетингу Українського державного університету імені Михайла Драгоманов

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У СФЕРІ ЕКОТЕХНОЛОГІЙ ЧЕРЕЗ ІНФОРМАЦІЙНІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ

***Abstract.** The theses consider the importance of developing competencies in the field of eco-technologies for managers in the context of modern global transformations, in particular climate change, ecosystem degradation and resource instability. The role of digital information technologies in the educational process is discussed, which allows achieving high cognitive and analytical involvement of students through simulation modules and integration of environmental assessment tools. It is proposed to revise existing programs, include new courses and use immersive digital platforms. Recommendations are formulated for the development of digital educational environments that will facilitate the integration of environmental education into management.*

***Key words:** eco-technologies, management education, digital platforms, environmental competencies, sustainable development*

Актуальні глобальні трансформації – зміна клімату, зростання техногенного навантаження на біосферу, деградація екосистем, ресурсна нестабільність – суттєво підвищують значущість екологічної компоненти в управлінській освіті. Від менеджерів очікується не лише володіння інструментами прийняття рішень у сфері економіки та організації виробництва, але й здатність враховувати екологічні обмеження, застосовувати екотехнології, прогнозувати довгострокові наслідки впроваджуваних стратегій. У зв'язку з цим формування екологічно орієнтованих професійних компетентностей стає ключовим завданням сучасної освітньої парадигми.

Провідною гіпотезою даного дослідження є положення про те, що формування компетентностей у сфері екотехнологій у майбутніх менеджерів можливе лише за умов інтеграції цифрових інформаційних освітніх технологій, міждисциплінарного змісту та акценту на прикладну аналітику.

Зміни в екологічній політиці Європейського Союзу, імплементація Європейського зеленого курсу (European Green Deal), а також цілі сталого розвитку ООН (Sustainable Development Goals) визначають нові вимоги до змісту та результатів навчання. Проте аналіз чинних освітніх програм